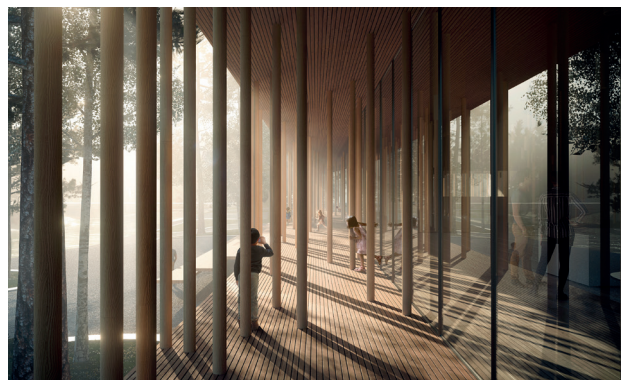
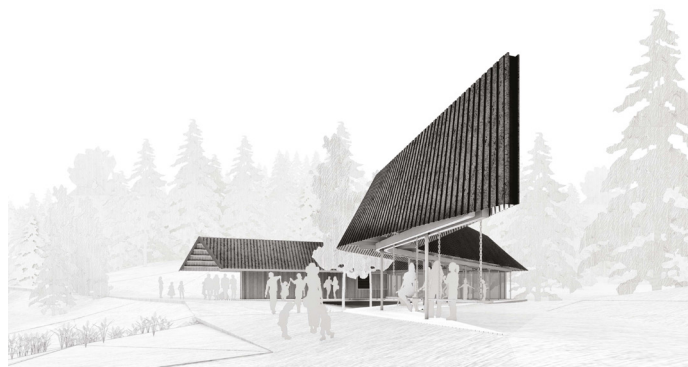

KONKURRANSEVEILEDER

ARKITEKTKONKURRANSER - HVA, HVORFOR, HVORDAN?

Utarbeidet av Norske arkitekters landsforbund (NAL) og Arkitektbedriftene i Norge (AiN)

INNHold:

1. INNLEDNING

- Målsetting med veilederen
- Hva er en arkitektkonkurranse?
- Hvorfor arkitektkonkurranse?
- Hvilke oppgaver eigner seg?
- Kostnader ved arkitektkonkurranser

2. VALG AV KONKURRANSEFORM

3. FORBEREDELSE AV KONKURRANSEN

4. GJENNOMFØRING AV KONKURRANSEN

5. AVSLUTNING AV KONKURRANSEN

- Juryens rapport
- Premieutdeling
- Utstilling

6. ETTER KONKURRANSEN

- Publisering av resultatet
- Forhandlinger om oppdrag

7. RÅD OG BISTAND

- Kontaktadresser
- Nyttige dokumenter

1. INNLEDNING

God Arkitektur er viktig! Winston Churchill sa det slik:
”First we shape our buildings, then they shape us.”

Det statlige arkitekturpolitikk-dokumentet ”arkitektur.nå” (2009) setter høye mål for kvaliteten i det som i bred forstand kan kalles norsk ”omgivelsesproduksjon”. Gode, velfungerende og vakre omgivelser, det være seg boliger, arbeidsplasser, offentlige bygg og uteområder, er sentrale elementer i menneskers liv. Måten vi former våre omgivelser på er på mange måter et synlig uttrykk for en nasjons verdivalg og kulturelle nivå.

Men god arkitektur handler ikke bare om vakre fysiske omgivelser og gode opplevelser. God arkitektur dreier seg i høy grad også om fornuftig, bærekraftig ressursbruk og rasjonelle, fremtidsrettede løsninger. Det handler om klok materialbruk, optimal oppfyllelse av funksjonskrav og brukerbehov, klima- og energivennlige løsninger og fornuftig disponering av økonomiske midler.

Et godt virkemiddel for å nå disse målsettingene er bruk av arkitektkonkurranser. NAL og AiN ønsker med denne veilederen å oppfordre og stimulere til øket bruk av slike konkurranser, gjennom økt kunnskap om de fordeler og muligheter arkitektkonkurransene gir, og hvorledes de best kan anvendes og gjennomføres.

- MÅLSETTING MED VEILEDEREN

Denne veilederen har som intensjon å gi en første innføring i hva som kjennetegner en arkitektkonkurranse, hvilke ulike former slike konkurranser kan ha, når og hvorledes de bør benyttes og hvorledes de best bør gjennomføres.

Veilederen sikter ikke mot å være uttømmende, men å gi en forståelse av hovedprinsippene man bør følge for å få et godt utbytte av en konkurranse og at denne gjennomføres på en måte som er hensiktsmessig og formålstjenlig både for oppdragsgiver og konkurransedeltakere. I dette ligger at gjennomføringen selvsagt skal oppfylle krav i Lov og forskrift om offentlige anskaffelser, men også være attraktiv og seriøs i forhold til arkitektbransjens godt innarbeidede konkurransekultur, både hva gjelder ressursbruk, betingelser og fokus på kvalitativt gode besvarelser. Som det vil fremgå nedenfor, finnes en rekke ulike konkurranseformer som rettes mot arkitektbransjen. I denne veilederen behandler vi kun de konkurranser som innebærer utarbeidelse og bedømmelse av løsningsforslag.

Veilederen omtaler primært konkurranser om offentlige oppdrag, men den vil også være nyttig for private oppdragsgivere. Selv om private ikke har noen lovfestet plikt til å følge noe bestemt regelverk, vil de likevel være tjent med å innrette sine konkurranser tett opp til de retningslinjer som her beskrives og i samsvar med godt innarbeidede prosedyrer og spilleregler innenfor norsk konkurransekultur.

OBS: I teksten er det gjennomgående benyttet begrepene "arkitekt" og "arkitektkonkurranse". Dette er en kortform som er ment å omfatte både "vanlig arkitekt" (sivilarkitekt/Master i arkitektur) og landskapsarkitekt og konkurranser rettet mot begge faggrupper.

- HVA ER EN ARKITEKTKONKURRANSE? (Begrepsavklaring)

En rekke ulike begreper benyttes om det vi i dagligtalen kaller arkitektkonkurranse. I dette dokumentet legges følgende definisjoner til grunn:

- ◆ *Arkitektkonkurranse*
En konkurranse om utforming av et definert bygg, objekt eller planoppgave, der det utarbeides konkrete løsningsforslag og der forslagetets kvalitet evalueres av en jury/bedømmelseskomite som kårer en vinner.
- ◆ *Plan- og designkonkurranse*
Den betegnelse som Forskrift om offentlige anskaffelser (FOA) benytter om en arkitektkonkurranse.
- ◆ *Åpen konkurranse*
En konkurranseform der alle som oppfyller visse kompetansekrav har rett til å delta.
- ◆ *Begrenset (lukket/invitert) konkurranse*
En konkurranseform der kun et begrenset antall deltakere er med (oftest 4-6). Disse er enten utvalgt direkte eller gjennom en åpen kunngjøring og vurdering av innkomne søknader, såkalt prekvalifisering.
- ◆ *Prekvalifisering*
En formalisert utvelgelse av deltakere til en begrenset konkurranse, basert på vurdering av kandidatens oppfyllelse av oppsatte krav/kriterier. Prekvalifisering er ikke en konkurranse i seg selv.
- ◆ *Idékonkurranse*
En konkurranse der det kun kåres en vinner, men ikke tildeles noe etterfølgende oppdrag. Konkurransesinnbyder ønsker selv å benytte deltakernes ideer og forslag i sitt eget videre arbeid med oppgaven. Som oftest benyttes dette i forbindelse med stedsutvikling og andre planoppgaver.

◆ *Prosjektkonkurranse*

En konkurranse som (i motsetning til idékonkurranse) sikter mot å realisere et bestemt prosjekt og å tildele et etterfølgende prosjekterings- eller planoppdrag til vinneren. Prosjektkonkurranser og idekonkurranser (se nedenfor) er to ulike former for plan- og designkonkurranser, i de tilfeller offentlig myndighet er konkurranseinnbyder.

◆ *Parallelloppdrag*

Parallelloppdrag innebærer at flere firmaer samtidig arbeider med å belyse en oppgave eller utføre en mulighetsstudie. Arbeidet er honorert. Ofte arbeider firmaene sammen og utveksler og utvikler ideer gjensidig og i dialog med oppdragsgiver. Parallelloppdrag er ingen konkurranseform. Det kåres ingen vinner og det tildeles ikke oppdrag i ettertid. Å avholde et parallelloppdrag kan i noen tilfeller være en fornuftig innledning til en senere arkitektkonkurranse, f.eks. som ledd i utviklingen av et godt konkurransegrunnlag eller en mulighetsstudie.

◆ *Anbudskonkurranse*

En anbudskonkurranse om kjøp av arkitekttjenester innebærer ikke utarbeidelse av løsningsforslag, og er følgelig ikke en arkitektkonkurranse. I en anbudskonkurranse er konkurransekriteriene som oftest tilbudt kompetanse, erfaring, gjennomføringsevne, pristilbud og liknende.

◆ *Totalentreprise-konkurranse med løsningsforslag*

En konkurranseform der arkitekt og rådgivere deltar i team sammen med entreprenør og det både utarbeides konkret løsningsforslag og tilbys en fast pris på å bygge prosjektet. I noen tilfeller benyttes også begrepet ”pris- og designkonkurranse”. Dette gjennomføres som regel som en anbudskonkurranse eller en konkurranse med forhandling. Løsningsforslagene bedømmes ikke alltid av en jury, slik som i en plan- og designkonkurranse. De er heller ikke alltid honorerte.

- HVORFOR ARKITEKTKONKURRANSE?

En høy andel av de fremste bygg og anlegg i Norge er resultater av arkitektkonkurranser. For alle offentlige og private byggeoppgaver der man har ambisjoner om prosjekter av høy kvalitet, er arkitektkonkurranse en selvfølge. I de fleste offentlige byggeoppgaver kan man med fordel bruke arkitektkonkurranse med løsningsforslag som anskaffelsesform. Anbudskonkurranser er en konkurranseform som adskiller seg helt vesentlig fra en arkitektkonkurranse (= Plan- og designkonkurranse). I en anbudskonkurranse konkurrerer ikke deltakerne om løsningsforslag, men som oftest om en kombinasjon av pristilbud, kompetanse og erfaring. I noen tilfeller skjer valget kun på basis av lavest pristilbud, hvilket er svært uklokt ved kjøp av arkitekttjenester.

Enkelt sagt kan man si at man i en anbudskonkurranse engasjerer den arkitekten som man antar vil kunne komme til å lage et godt prosjekt, mens man gjennom en arkitektkonkurranse skaffer seg grunnlag for å engasjere den arkitekten som gjennom sitt vinnende løsningsforslag allerede har vist at han er i stand til å lage et godt prosjekt.

Gjennom en arkitektkonkurranse oppnår byggherren også et godt beslutningsgrunnlag på et tidlig stadium av byggesaken, gjennom å få et antall konkrete løsningsforslag fremlagt for vurdering. De drøftinger som skjer i juryen, og de vedtak og anbefalinger som juryen presenterer, gir et verdifullt og solid grunnlag for den videre prosjekterings- og gjennomføringsprosess.

En godt forberedt arkitektkonkurranse virker skjerpene for arkitekters kreativitet og fremmer nyskaping, og gir stor sannsynlighet for et prosjekt av høy kvalitet.

En arkitektkonkurranse er også en langt mer åpen og demokratisk prosess enn en anbudskonkurranse, gir et godt grunnlag for brukermedvirkning og publikumsengasjement, samt innsikt og begeistring gjennom utstilling og/eller publisering av de innleverte utkast både før og etter juryens arbeid.

Å gjennomføre en arkitektkonkurranse virker også skjerpene på byggherren. Ved å måtte utarbeide et godt og presist konkurransegrunnlag, har byggherren en god mulighet til å formulere sine krav, behov og ønsker på en helt annen og grundigere måte enn hva han ellers gjør.

- HVILKE OPPGAVER KAN VÆRE EGNET FOR ARKITEKTKONKURRANSE?

De fleste byggeoppgaver er aktuelle for arkitektkonkurranse. Utgangspunktet må være at det antas å foreligge mange forskjellige måter å løse oppgaven på, kanskje måter som oppdragsgiver på forhånd ikke har muligheter til å forestille seg. Oppgavens størrelse spiller mindre rolle; det kan konkurreres om det aller meste, fra et lite designobjekt, alle typer bygg, til en stor byplanoppgave.

Det bør foreligge faglige utfordringer som krever kreativitet og evne til nytenking. Det betyr ikke at arkitektkonkurranser forutsetter spesielt romslige byggebudsjetter; i mange tilfeller har man oppnådd fremragende resultater innenfor nøkterne rammer.

- KOSTNADER VED EN ARKITEKTKONKURRANSE

Å avholde en arkitektkonkurranse kan synes kostbart, og betraktes av noen som en merutgift som man ikke finner rom for å belaste prosjektbudsjettet med. Her er det viktig å se på hva som er alternativene. Alle ulike former for konkurranser gir en flying start på en oppgave – dette gjelder for alle involverte parter. Man får belyst situasjonen og programmet fra flere ulike sider – flere enn et enkelt prosjekteringsteam er i stand til å gjøre på egen hånd. De enkelte løsningene/forslagene utføres parallelt, og det er her gevinsten ved konkurranseformen har sin forse: man får på en og samme tid ulike (og kanskje overraskende) løsninger å velge imellom.

Konkurranseformen vil ikke nødvendigvis være en rimeligere vei til et mål, men det blir en sikrere vei til det beste målet.

Å avholde en anbudskonkurranse med et presist konkurransegrunnlag, er slett ikke gratis. Men det viktigste økonomiske ”forsvar” for å velge arkitektkonkurranse, er at man etter avholdt konkurranse sitter med et allerede langt kommet prosjektmateriale.

2. VALG AV KONKURRANSEFORM

- IDÉ- ELLER PROSJEKTKONKURRANSE?

Det er oppgavens karakter og muligheten for etterfølgende oppdragstildeling som er avgjørende for valget mellom idékonkurranse eller prosjektkonkurranse. Dersom målsettingen med konkurransen er å få frem et stort antall ideer og forslag som oppdragsgiver senere ønsker å utvikle videre i egen regi, f.eks. i forbindelse med et planarbeid eller områdeutvikling, kan en idékonkurranse være fornuftig. Dersom man derimot sikter mot å finne frem til et konkret prosjektforslag og en arkitekt som kan engasjeres til å arbeide videre med dette, så er prosjektkonkurranse det riktige.

I en ren idekonkurranse foreligger intet incitament for deltakerne i form av et etterfølgende oppdrag som man kan oppnå økonomiske fordeler gjennom. For at slike konkurranser skal være interessante å delta i, bør derfor premie- /honorarnivået være vesentlig høyere enn i en prosjektkonkurranse.

- BEGRENSET ELLER ÅPEN KONKURRANSE?

Fordelen ved en åpen konkurranse er åpenbar: Konkurransesinnbyderen mottar et høyere antall løsningsforslag enn i en begrenset konkurranse, og får dermed en langt bredere belysning av oppgaven og et mer sikkert beslutningsgrunnlag.

Det største deltakerantall i åpne norske arkitektkonkurranser er Operaen i Bjørvika med 242 utkast, Nye Våler kirke med 239 utkast, Nasjonalmuseet med 238 og Norsk skogfinsk museum på Finnskogen med 232. Dette er uvanlig høye tall; et mer normalt nivå er 15-100 utkast.

En annen fordel med den åpne konkurransen, er at man slipper å måtte gjennomføre en prekvalifisering av deltakere. Dette oppleves ofte som både tid- og ressurskrevende, det er vanskelig å gjøre et saklig begrunnet valg mellom mange godt kvalifiserte søkere, noe som kan medføre et kjedelig etterspill i form av innsynskrav og klager.

En åpen konkurranse er best egnet når oppgaven har få begrensende rammer og stor frihet for deltakerne, og der kompleksiteten ikke er så stor at det kreves helt spesiell kompetanse- og erfaringsbakgrunn for å kunne levere en god løsning.

En begrenset konkurranse er den formen som er oftest benyttet. Vanlig deltakerantall er 4-6. Fordelen ved en begrenset konkurranse er at det totale ressursforbruket er langt lavere enn i en åpen konkurranse. Omfanget av juryarbeidet og den praktiske håndtering av utkastene er også enklere og mindre omfattende.

For arkitektbransjen er de åpne konkurransene de klart mest attraktive å vinne. Det er slike konkurranser som samler hele fagmiljøet, og som gir yngre og mindre meritterte firmaer mulighet til å delta og til å vise sin kompetanse.

- TVERRFAGLIG DELTAKELSE?

Det er vanlig at man i konkurranser fastsetter konkrete kompetansekrav til deltakerne. I åpne konkurranser vil dette fremgå av konkurranseprogrammet, i begrensede konkurranser fastsetter man dette forut for prekvalifiseringsprosessen.

Det er selvsagt konkurranseoppgaven/objektet som avgjør hvilke krav man skal stille til deltakerne. Det vanligste er at man krever at deltakerne er sivilarkitekter/Master i Arkitektur (eller tilsv. utenlandsk utdanning). Der oppgaven inkluderer betydelig landskapsinngrep eller utomhusanlegg, vil det være naturlig å forutsette landskapsarkitektkompetanse eller at arkitekter deltar i team med landskapsarkitekter.

I noen tilfeller vil man helt fra starten av ønske at konkurransen gir grunnlag for å kontrahere en hel prosjekteringsgruppe.

- KONKURRANSE I TO ETAPPER

I helt spesielle tilfeller kan det være aktuelt å gjennomføre en konkurranse i to etapper. Da er gjerne den første etappen en åpen konkurranse hvoretter de utkastene juryen velger ut som de beste, får anledning til å konkurrere videre i neste etappe. Denne formen er særlig tid- og ressurskrevende og er bare benyttet i noen ganske få tilfeller i Norge, f.eks. konkurransen om Nasjonalmuseum på Vestbanen i 2010/11 og konkurransen om Kunstmuseum og kulturkvartal i Kristiansand i 2016. En fordel ved en slik metode, er at kravene til innlevert materiale og detaljeringsnivå i den første etappen kan legges på et forholdsvis lavt nivå, med hovedfokus på de konseptuelle løsninger, mens man krever mer detaljerte løsninger i siste etappe.

3. FORBEREDELSE AV KONKURRANSEN

- UTARBEIDELSE AV KONKURRANSEPROGRAM

Et gjennomarbeidet program (=konkurransesgrunnlag) er en viktig forutsetning for å få godt utbytte av en konkurranse. Utforming av programmet er en krevende øvelse, som innebærer en balansegang mellom å være tilstrekkelig presis til å få frem utkast som fyller oppdragsgivers krav, behov og forutsetninger, men samtidig åpent nok til ikke å svekke/hindre deltakernes rom for kreativt arbeide og muligheten for å frembringe uventede, tidligere ikke tenkte løsninger.

Normalt er et konkurranseprogram todelt. I den første delen beskrives konkurranseoppgaven og den nåværende situasjon, hvilke krav som stilles til oppgavens løsning, hvilke behov som ønskes oppfylt og hvilke kriterier besvarelsene vil bli evaluert i forhold til. Del 2 er det vi gjerne kaller konkurransetekniske bestemmelser. Dette er gjerne standardiserte regler som er utprøvd gjennom mange år og noe tilpasset den aktuelle konkurranse, og er gjenkjennbare og trygge for deltakerne. Det dreier seg om forhold som dokumentasjonskrav, frister, forsendelse, anonymisering, premier, juryering, opphavsrett, etterfølgende oppdragstildeling m.m.

- KRAV TIL INNLEVERT MATERIALE

Det er viktig å tenke godt igjennom hvilke krav man bør stille til omfang og detaljeringsnivå på det materiale deltakerne skal utarbeide. Utgangspunktet må være at en arkitektkonkurranse alltid har hovedfokus på den gode, utviklingsdyktige idé og hovedgrepet på oppgaven. Unødig detaljfokus og krav til dokumentasjon av tekniske eller økonomiske sider ved løsningen bør unngås.

Nivået på besvarelsene i en konkurranse vil normalt tilsvare et langt kommet skisseprosjekt. Selv et vinnerprosjekt må bearbeides og utvikles videre frem til ferdig skisseprosjekt og senere forprosjekt, før man har et materiale som kan danne grunnlag for rammesøknad og senere detaljprosjektering, evt. et grunnlag for å kontrahere en entreprenør.

En arkitektkonkurranse er ressurskrevende å delta i for arkitektene. Det er derfor viktig å ikke kreve utarbeidet flere tegninger enn strengt tatt nødvendig for at en jury kan gjøre en god og sikker bedømmelse. For å redusere omfanget settes det i dag ofte en begrensning på innlevert materiale, gjerne uttrykt i antall plansjer, for eksempel maks. 6 stk. A1- eller A2plansjer. Det blir også stadig mer vanlig at man krever innlevert materialet kun i digital form.

Det er lite hensiktsmessig å kreve at arkitektene utarbeider kostnadsberegninger eller skal dokumentere de energi- og klimamessige konsekvenser av løsningsforslaget. Sammenliknende

vurderinger av slike forhold vil juryen med fordel overlate til innleid, uavhengig spesialkompetanse. Også i forbindelse med prekvalifiseringer bør man søke å begrense dokumentasjonskrav i søknadene. Dette bør man gjøre ikke bare av hensyn til søkerens ressursforbruk, men også for egen del som oppdragsgiver. Det kan være et formidabelt arbeide å skulle gå grundig gjennom 30-40 søkere når mange av dem leverer vedlegg på opptil 100 sider. Still derfor krav om korte, presise søknader der de tilbudte medarbeideres CV ikke er komplett, men begrenses til det som har størst relevans for den aktuelle oppgave. Det er fornuftig å tillate at søknadene innsendes digitalt.

- ETABLERING AV JURY

En bredt sammensatt og faglig kompetent jury er avgjørende for en vellykket konkurranse. FOAs regler om plan- og designkonkurranser krever at minimum 1/3 av antall medlemmer i juryen skal ha samme kompetanse som den som kreves av deltakerne. I en arkitektkonkurranse betyr det normalt at to eller flere av juryens medlemmer skal være sivilarkitekter/ Master i arkitektur eller evt. landskapsarkitekter der oppgavens karakter tilsier dette.

Det er intet i veien for at disse arkitektene kan velges blant oppdragsgivers egen stab, men det anbefales likevel at én eller flere er eksterne. Som oftest ber man NAL (og evt. også NLA) om å oppnevne jurymedlemmer, som de plukker ut blant sine erfarne medlemmer. Gode fagfolk i juryen er erfaringsmessig av avgjørende viktig betydning for at juryen skal lykkes med å fatte en god avgjørelse. At juryen inneholder anerkjent dyktige arkitekter, har stor betydning når arkitektbransjen skal bestemme seg for om de vil bruke store ressurser på å delta i den aktuelle konkurranse. En faglig sterk jury er motiverende for deltakelse.

Byggherren bør alltid være godt representert i juryen, og det kan ofte være naturlig at juryens leder kommer fra oppdragsgiver. Dette gir et sterkere "eierskap" til juryens avgjørelse, hvilket ofte er viktig for en mest mulig problemfri videreføring av konkurranseresultatet. Den som skal ha rollen som prosjektleder i gjennomføringsfasen, vil også ha stort utbytte av å ha deltatt i juryen. Gjennom slik deltakelse får man en førstehånds og god kunnskap om vinnerprosjektets kvaliteter, som kan være svært nyttig å ha med seg videre.

Juryen bør ikke være for stor, 5-6 medlemmer er det normale. I konkurranser om store og krevende oppgaver kan tallet øke noe, men mer en 9-10 bør det ikke være. I en stor jury vil diskusjonene lett bli tunge og mulighetene for en rasjonell, effektiv prosess bli mindre.

- PREMIER ELLER HONORAR

I en seriøs arkitektkonkurranse gis det alltid premier eller honorar til deltakerne. I åpne konkurranser settes det opp en samlet ”premiepott”, som juryen fordeles til de beste forslagene etter eget frie skjønn. I en begrenset konkurranse er det i dag mest vanlig at alle de utvalgte deltakere får et på forhånd fastsatt, likt honorar, forutsatt at de leverer det materiale som er krevet.

Størrelsen på premiebeløpet varierer selvfølgelig mye, avhengig av konkurranseobjektets størrelse og oppgavens kompleksitet. Premiebeløpene i åpne konkurranser er fritatt for mva, mens de fastsatte honorarer i begrensede konkurranser skal mva-belastes.

4. GJENNOMFØRING AV KONKURRANSEN

- KONKURRANSEFORMALITETER

Offentlige oppdragsgivere som vil avholde konkurranser er pliktig til å følge Lov og forskrift om offentlige anskaffelser (LOA og FOA). Hovedprinsippene for gjennomføring av plan- og designkonkurranser og andre konkurransetyper er fastsatt i forskriften. Men bestemmelsene er ikke så detaljerte at alle forhold ved konkurransen er omtalt eller regulert. De viktigste reglene er at plan- og designkonkurranser skal gjennomføres med konsekvent ivaretagelse av anonymitetsprinsippet og at juryen skal bestå av minst 1/3 personer med minst samme kompetanse som det som kreves av deltakerne.

- KUNNGJØRING AV KONKURRANSEN

Kunngjøring av en offentlig Plan- og designkonkurranse skjer gjennom den nasjonale databasen Doffin (www.doffin.no). Dersom den samlede premie-/honorarsum eller det oppdragsvolum man konkurrerer om overstiger gjeldende EØS-terskelverdi (1,7 mill. NOK i 2018), kunngjøres også anskaffelsen automatisk i den europeiske databasen TED.

Kunngjøring av arkitektkonkurranser vil også bli formidlet via NALs nettsider, en arena som daglig ”besøkes” av svært mange arkitekter, både norske og skandinaviske. Noen markedsføring av konkurransen utover dette, f.eks. i form av betalte annonser er sjelden aktuelt.

- RÅD FOR PREKVALIFISERINGER

Det er viktig å være klar over at en prekvalifisering ikke er å betrakte som en konkurranse, men som en metode for å finne frem til de tilbyderne man anser som best egnet til å delta i nettopp den aktuelle konkurranse.

Etter å skilt ut de av søkerne som oppfyller de oppsatte kvalifikasjonskriterier har innbyder stor frihet til selv å velge de man ønsker å ha med som deltakere i selve konkurransen. Et godt råd er å velge en ”bukett” av deltakere som samlet sett gir en mest mulig dynamisk konkurransesituasjon. Med det mener man at deltakerne bør representere en variasjon av geografisk tilhørighet, størrelse, alder/erfaring, faglig ståsted og erfaring osv., med sikte på at de konkurranseforslag som blir utarbeidet er ulike og belyser oppgaven i størst mulig bredde. Av hensyn til etterprøvbarhet og mulige innsynskrav i ettertid, er det viktig at prekvalifiseringsgrunlaget på forhånd klarest mulig beskriver hvilke kriterier man akter å benytte seg av.

I en offentlig prekvalifisering vil gjerne dokumentasjon av kompetanse og erfaring være viktige momenter. For ikke å begrense konkurransen unødige mye bør man unngå å stille helt spesifikke krav til erfaring fra akkurat samme type oppgave som det konkurransen vil dreie seg om. I stedet for å kreve at man har spesifikk erfaring fra prosjektering av tre sykehjem eller ungdomsskoler de seneste tre år, kan man heller be om referanser som søkeren mener har relevans eller overføringsverdi til den aktuelle oppgavetyper. Man bør heller ikke kreve at søkeren som firma nødvendigvis kan dokumentere den ønskede erfaring; man kan gjerne akseptere at de saksbehandlere man tilbyr har slik erfaring fra annet arbeidsforhold.

For å bidra til å styrke ettervekst og nyrekruttering blant norske arkitekt- og designfirmaer, bør man også med fordel reservere én eller to deltakerplasser til et mindre erfarent eller nyetablert firma/team, gjerne et såkalt Wild Card-firma som er registrert i den databanken som NAL har opprettet og har driftet på oppdrag fra Kulturdepartementet.

Etter at man har fullført prekvalifisering og meddelt resultatet til søkerne, vil man normalt få en god del henvendelser med ønske om begrunnelse for hvorfor man ikke nådde opp. For å unngå senere formelle klager og for å gi søkerne den ønskede pedagogiske tilbakemelding, er det viktig å kunne gi en god begrunnelse. Det er derfor viktig at man gjennom prekvalifiseringsarbeidet på en systematisk måte har nedtegnet de vurderinger man har gjort. Intervju av utvalgte arkitektkontor kan også være en metode for private oppdragsgivere for å velge arkitekt til et oppdrag.

- TIDSPLAN/FREMDRIFT/FRISTER

Normal lengde på selve konkurranseperioden er ca. tre måneder både for en begrenset konkurranse og en åpen konkurranse. I den begrensede konkurransen må man i tillegg avsette 4-6 uker på å gjennomføre den innledende prekvalifisering, hvorav 1-2 uker på selve søknadsevalueringen.

Forut for konkurransen kommer arbeidet med programutarbeidelse, som sjelden tar mindre enn 2-3 måneder, ofte mer. Etter konkurransen kommer juryeringsarbeidet, som vanligvis tar 3-5 uker, samt en påfølgende skriveperiode hvor juryens rapport skal ferdigstilles og kvalitetssikres.

FOAs regler om anbudskonkurranser har strenge fristbestemmelser. I reglene om plan- og designkonkurranser finnes ingen konkrete fristbestemmelser, man fastslår kun at de frister man setter skal være romslige nok til at markedet får tid til å reagere på en adekvat måte. Normalt innebærer dette at man setter en frist for søknad om prekvalifisering på 3 - 4 uker fra kunngjøring, og som nevnt ovenfor en konkurranseperiode på 2 - 3 måneder. I store prosjekter kan det være fornuftig å øke dette noe.

- JURYENS MANDAT OG ARBEIDE

Juryens avgjørelse er alltid bindende med hensyn til å utpeke konkurransens vinner og evt. rangering av de øvrige deltakere, men det er oppdragsgiver som forhandler med vinner(ne) og avgjør den senere oppdragstildeling. Selv om man altså formelt skiller mellom konkurranseavgjørelse og oppdragstildeling, er det meget sjelden at den situasjon oppstår at konkurransens vinner ikke blir tildelt det etterfølgende oppdrag.

Jurymedlemmenes habilitet og uavhengighet er viktig å ivareta. I begrensede konkurranser må man nøye påse at ingen av juryens medlemmer har noe nært familiært eller interessemessige felleskap med noen av deltakerne. I åpne konkurranser, der man ikke kjenner til hvem som deltar, er det normalt deltakernes plikt å avstå fra deltakelse, dersom de ser at et jurymedlem står dem for nært.

Et viktig mål for juryens arbeide, er å oppnå enstemmighet. Dette styrker avgjørelsens tyngde og troverdighet, og letter den senere saksbehandling i prosjektets gjennomføring. Dersom juryen ikke greier å bli enige, bør de som utgjør mindretallet redegjøre klart for sitt standpunkt i juryens rapport.

- IVARETAKELSE AV ANONYMITET

FOAs bestemmelser om plan- og designkonkurranser krever at slike konkurranser gjennomføres på basis av anonymiserte besvarelser, og at arkitekten bak de respektive utkast ikke blir kjent før man åpner de innleverte navnekonvolutter, etter at juryen først har protokollert sin avgjørelse. Anonymitetskravet er ikke bare et forskriftskrav, det er også godt forankret i arkitekters konkurransekultur. Prinsippet bidrar til å sikre en faglig uavhengig, god og rettferdig bedømmelse, der fokus kun er på løsningsforslagets kvaliteter, uten at avgjørelsen påvirkes av en kunnskap om hvilket arkitektfirma som har utarbeidet det, og firmaets geografiske tilhørighet, kapasitet eller soliditet.

Det er viktig at anonymitetsprinsippet blir konsekvent ivaretatt gjennom hele konkurransens forløp. Dette gjelder både kontakten med deltakerne under konkurranseperioden og håndteringen av selve innleveringsprosedyren og utpakkingen av det innleverte materiale.

Mange har gjennom årene stilt spørsmålstegn ved anonymitetsprinsippet, og har ment at en erfaren juryarkitekt lett vil forstå hvem som har tegnet de enkelte utkast, særlig i begrensede

konkurranser med få og allerede kjente deltakere. Vår erfaring viser at dette er ikke er tilfelle. De som er mest skråsikre på å kunne avdekke identiteten, tar regelmessig feil. En av årsakene til dette er at den individuelle, særpregede ”streken” nå er borte, og er erstattet av internasjonale tegne- og visualiseringsprogrammer. Likevel er det et godt råd at en seriøs jury helt avstår fra å drøfte identiteten til arkitektene bak de respektive utkast. Dette kan lett virke avsporende i forhold til å holde fokus på prosjektkvaliteten.

- JURYSEKRETÆR OG KONKURRANSEFUNKSJONÆR

I tillegg til en kompetent jury, krever en seriøs plan- og designkonkurranse at to ”hjelpesfunksjoner” er bemannet. Den ene funksjonen er juryens sekretær. Sekretæren bør med fordel være en arkitekt/landskapsarkitekt og vedkommende bør ikke samtidig være jurymedlem. Sekretærfunksjonen er såpass krevende, at den vanskelig lar seg kombinere med også være et aktivt, fullverdig jurymedlem.

Den andre funksjonen er oppgaven som konkurransefunksjonær. Denne skal være mellommann mellom deltakerne og jury/oppdragsgiver i konkurranseperioden og være en garantist for at anonymitetsprinsippet blir konsekvent ivaretatt (ref. ovenfor). Dennes oppgaver omhandler normalt å være deltakernes kontaktperson, mottak av utkastene, utpakking, registrering, formalitetssjekk og klargjøring for juryens arbeide.

Det er ingen forskriftskrav knyttet til hvilken kompetanse de som utøver disse funksjonene skal ha. Vår anbefaling er imidlertid at jurysekretæren absolutt bør være en arkitekt/landskapsarkitekt. Funksjonæren trenger ikke ha spesifikk fagkunnskap, men må være en ryddig, selvstendig person som er inneforstått med hva denne rollen innebærer.

5. AVSLUTNING AV KONKURRANSEN

- JURYENS RAPPORT

Når juryen har avsluttet sine vurderinger og fattet sin avgjørelse, skal arbeidet sammenfattes i en juryrapport. Normalt vil det være juryens sekretær som er ansvarlig for dette, enten ved selv å forfatte den eller å ha en redaktørfunksjon der juryens medlemmer bidrar med konkrete formuleringer.

En gjennomarbeidet juryrapport er viktig av flere grunner. For det første skal rapporten gi viktige råd og føringer for det videre arbeide med saken og videreutviklingen av vinnerprosjektet. Dernest er rapporten en viktig tilbakemelding til deltakerne. Ikke bare har de behov for å forstå at juryen har gjort et seriøst og grundig arbeide og har funnet frem til den riktige vinneren, men de forventer også at de gjennom juryens vurderinger kan trekke nyttig, faglig lærdom og få et utbytte av konkurransedeltakelsen, selv om de ikke vant eller nådde opp til premieplass.

- PREMIEUTDELING

En åpen arkitektkonkurranse bør avsluttes med et arrangement, der juryens avgjørelse for første gang meddeles offentlig og premier deles ut. Det er deltakernes plikt å sørge for at deres identitet holdes hemmelig helt til resultatet offentliggjøres.

- UTSTILLING

En offentlig utstilling av de innleverte konkurranseutkast er svært vanlig, og vekker ofte bred interesse både hos publikum, fagfolk og media. En slik utstilling kan skje både før juryarbeidet starter, parallelt med juryarbeidet eller etter at juryen har presentert resultatet. Vår erfaring er at utbyttet av en utstilling er størst når det skjer før resultatet foreligger. Da er interessen og spenningen størst, mens man i etterkant er mest opptatt av vinnerutkastet.

6. ETTER KONKURRANSEN

- PUBLISERING AV RESULTATET

I tillegg til at det utarbeides en juryrapport, er det vanlig at resultatet av konkurranser som har vekket stor oppmerksomhet, blir publisert gjennom utgivelse av en utgave av NALs blad Norske Arkitektkonkurranser (NAK). En slik utgivelse bekostes av oppdragsgiver til selvkost. NAKer publiseres digitalt på NAL hjemmeside. Oppdragsgiver kan trykke opp fysiske eksemplarer etter behov. For arkitektbransjen er disse utgivelsene viktig faglig stoff, enten de selv har deltatt i konkurransen eller ikke, og det er god markedsføring for oppdragsgiver. Bladet vil dessuten ofte være nyttig dokumentasjon i forbindelse med den videre prosjektutvikling.

- FORHANDLING OM ETTERFØLGENDE OPPDRAG

I en arkitektkonkurranse konkurrerer man altså kun på løsningsforslagets faglige kvalitet, i vid forstand. Tilbud på honorar for å utføre det etterfølgende arkitektoppdrag, er ikke et konkurranseelement. Bortsett fra i de rene idékonkurranser, så vil det snarest mulig etter at konkurransen er avsluttet bli aktuelt å innlede forhandlinger med konkurransens vinner om betingelsene for det etterfølgende prosjekterings-/planleggingsoppdrag. Slike forhandlinger vil dreie seg om forhold som honorar for oppdraget, fremdrift, firmaets kapasitet og bemanning, evt. endringer av vinnerutkastet osv. Etter å ha avholdt en plan- og designkonkurranse gir anskaffelsesforskriften innbyder anledning til å føre forhandlinger med vinneren. Dette er ikke tilfelle i en anbudskonkurranse om arkitekttjenester. En slik forhandling før kontrakt inngås gir betydelige fordeler og større fleksibilitet i anskaffelsen.

I en arkitektkonkurranse vil man normalt konkurrere om et fullt arkitektoppdrag, altså hele arbeidet via ferdigstilling av konkurranseutkastet til ferdig skisseprosjekt, og senere detaljprosjekt. Ofte vil også et reguleringsarbeid inngå, og i noen tilfeller også oppfølging frem til prosjektets ferdigstilling. Dersom prosjektet er tenkt gjennomført som totalentreprise eller tilsvarende, er det viktig at arkitektens posisjon er sikret også i detaljprosjekteringsfasen, f.eks. gjennom avtale om tiltransport av kontrakten fra byggherre til entreprenør. Det er viktig for alle parter å unngå et skifte av arkitekt i løpet av prosjektets planlegging/gjennomføring. For arkitekten vil et mulig skifte gjøre det mindre attraktivt å delta i konkurransen, både av faglige og forretningsmessige grunner. For oppdragsgiver vil et skifte normalt innebære tap av tid, oppsplittede ansvarsforhold og svekket engasjement i forhold til oppdragets kvalitetsmål.

7. RÅD OG BISTAND

En arkitektkonkurranse kan være krevende både å planlegge og å gjennomføre. Dersom man ikke selv har erfaring fra slikt arbeide, er det fornuftig å søke råd og veiledning fra Konkurransesavdelingen i NAL, som besitter landets høyeste kompetanse og største erfaring på dette feltet.

Å gjennomføre en konkurranse i samarbeide med NAL er også et viktig signal til deltakermiljøet, som vil betrakte dette som en sikkerhet for konkurransens seriøsitet.

Ved å samarbeide med NAL vil man få tilgang til et bredt utvalg av konkurransegrunnlag fra relevante oppgavetyper og juryrapporter fra tidligere avholdte konkurranser. Dette vil være en verdifull støtte ved utforming av prekvalifiseringsutlysning og konkurranseprogram.

I tillegg til råd og veiledning i forberedelsene, vil NAL kunne påta seg honorert bistand i gjennomføringen. Dette kan dreie seg om å ivareta funksjonene som konkurransefunksjonær, jurysekretær eller bare være konkurransens mottaksadresse.

- LENKER TIL AKTUELLE DOKUMENTER:

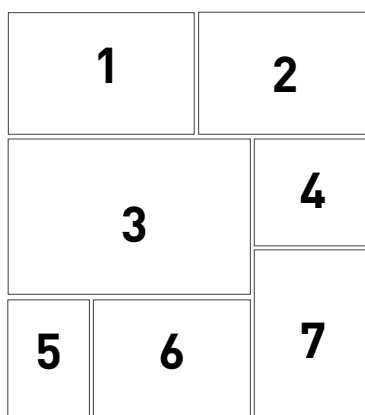
- Norsk arkitekturpolitikk (arkitektur.nå)
www.regjeringen.no/no/dokumenter/arkitektorna/id574549/
- Forskrift om offentlige anskaffelser
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2016-08-12-974?q=offentlige%20anskaffelser>
- NALs nettsider
www.arkitektur.no/
- NALs konkurranseregler
www.arkitektur.no/konkurranseregler

KONTAKTADRESSE TIL NAL:
NALs Konkurransesavdeling
v/konkurransesleder Gisle Nataas
Josefines gate 34
0351 Oslo

Tlf. : 23 33 25 00
E-mail: gna@arkitektur.no
Web: www.arkitektur.no

Norske arkitekters
landsforbund

På forsiden:

1. Motto: «Flying Carpet» forfattet av Mestres Wåge Architectes, SLP og MX_SI architectural studio, vinner av åpen/begrenset plan- og designkonkurranse, «Utforming av Trygve Lies plass i Oslo»
2. Motto: «Avstikker» forfattet av SAAHA AS, vinner av åpen arkitektkonkurranse, «Varmestue ved Skomakerdiket på fløyen i bergen»
3. Motto: «Byen ved vandet» forfattet av Urban Power, København, vinner av åpen plan- og designkonkurranse (idékonkurranse), «Huntonstranda, Gjøvik»
4. Motto: «Sykkelbølgen» forfattet av R+F+S Arkitekter, vinner av åpen plan- og designkonkurranse, «Sykkelhotellene kommer!»
5. Motto «Våronna nabolag» forfattet av Helen & Hard Oslo, vinner av begrenset plan- og designkonkurranse, «Vårønnveien 17»
6. Motto: «Finnskogens hus» forfattet av Filip Lipinski, Juráš Lasovský, Hanna Johansson, Andrea Baresi, vinner av åpen plan- og designkonkurranse, «Nytt museumsbygg for Norsk Skogfinsk museum»
7. Motto: «Nordisk lys» forfattet av Reiulf Ramstad arkitekter, CF Møller, Bollinger + Grohmann Ingenieure, Transsolar, Baugrundinstitut Franke-Meißner und Partner GmbH, vinner av begrenset plan- og designkonkurranse, «Fjordporten Oslo S»

På baksiden:

1. Motto: «Solbyen» forfattet av Christensen og Co arkitekter, vinner av begrenset plan- og designkonkurranse, «Kistefossdammen barnehage»
2. Motto: «I love Nydalen» forfattet av SAAHA, LaLa, Gether og Degree of Freedom, vinner av begrenset plan- og designkonkurranse, «Utvikling av Nydalsveien 32B»
3. Motto «Fornebuhagen» forfattet av Dyrvik Arkitekter AS, Transborder Studio, Bollinger + Grohmann og SLA, vinner av begrenset arkitektkonkurranse, «OBOS Fornebu delområde 9.4»
4. Motto: «Grenda» forfattet av Norconsult, vinner av begrenset plan- og designkonkurranse «Nytt sykehjem på Hogsnes»
5. Motto: «Norge forteller» forfattet av LCLA og manthey kula, vinner av åpen plan- og designkonkurranse, «Norges paviljong på bokmessen i Frankfurt 2019»
6. Motto: «tødd life» forfattet av Dyrvik Arkitekter AS, SLA Landskabsarkitekter og Bollinger + Grohmann Ingenieure, vinner av begrenset plan- og designkonkurranse og begrenset idekonkurranse, «Omsorgsboliger og utforming av boligområde, Notodden»
7. Motto: «Silosamlingen» forfattet av Mestres Wåge Architectes og MX_SI Architectural studio vinner av åpen plan- og designkonkurranse, «Kunstmuseum og kulturkvartal i Kristiansand, trinn 1 og 2»

Norske arkitekters landsforbund (NAL)

Norske arkitekters landsforbund (NAL) er en fagideell medlemsorganisasjon for over 4300 arkitekter i Norge. Vi arbeider for å fremme god arkitektur og stedsutvikling, og utvikler forbildeprosjekter innen miljø og bærekraft med våre samarbeidspartnere. Vårt mål er å øke miljøkompetansen og tverrfagligheten blant arkitekter, planleggere og øvrige aktører i byggesektoren.

arkitektur.no

Arkitektbedriftene i Norge (AiN)

Arkitektbedriftene i Norge er bransje- og arbeidsgiverorganisasjonen for kontorer med praktiserende arkitekter, landskaps- og interiørarkitekter i Norge. Som arkitektbedriftenes bransjeorganisasjon har AiN som mål å aktivt bidra til at Norge har en kvalifisert og konkurransedyktig arkitektbransje som tar samfunnsansvar og som leverer tjenester som møter behovene i markedet og byggeprosjektene.

arkitektbedriftene.no

Norske arkitekters
landsforbund

Josefines gate 34
NO-0351 Oslo

Tlf: 23 33 25 00
nal@arkitektur.no
arkitektur.no

arkitektbedriftene